

Voigt Vilmos: A vallási élmény története. Bevezetés a vallástudományba. Budapest, Timp Kiadó, 2004, 253. p.

Több szempontból is egyedülálló könyv ez: egyrészt azért, mivel magyar nyelven ilyen áttekintés még nem született, másrészt meg azért, mivel eredetileg nem is könyvnek készült. Egyetemi előadásokon, évtizedeken keresztül beszélt Voigt Vilmos, a budapesti egyetem Folklore Tanszékének vezetője az első éves néprajz szakos hallgatóknak vallásetnológiai kérdésekről. Ezek egy részét a szemfüles diákok annak idején magnóra vették (eredendően nyilván azért, hogy könnyebben tudjanak majd a vizsgára felkészülni), s csak később jött az ötlet, hogy ezt a hangzóanyagot papírra is fektessék, az előadóval kijavítottassák, majd hatvanötödik születésnapjára, amolyan józsef attilai „magam magam”-ajándékként „meglepjék” vele.

A szerző rendkívül mély, s mindaközben borzasztóan széleskörű (világméretű!) vallástörténeti, vallásetnológiai, művelődéstörténeti távlatokat sűrít be alig kettő és félszáz oldalba. Ha valaki végigolvassa a könyvet (ami egy némileg hosszabbra nyújtott este/éjszaka alatt megtehető), könnyen beláthatja, hogy már önmagában ez sem kis technikai bravúr. Ezzel persze együtt jár, hogy jószerével „csak” jelezni tudja a problémákat, mialatt egyszerűsítésekhez, általánosításokhoz kellett folyamodnia. Miközben többek között olyan vallástudományi fogalmakat, mint maga a vallás (annak egyes fokozatai: ősvallás, primitív vallás, voltaképpen vallás), továbbá a néphit, népi vallásosság, a hiedelem, a hit és a vallási élmény, valamint a vallás és a babona, a „szent” és a „szentség” magyarázatára vállalkozik, mindezt gazdag tudománytörténeti szemlével kiegészítve, mintegy ezekkel is magyarázva teszi meg. A nemzetközi szakirodalomra lépten-nyomon hivatkozik, mindig kitérve annak esetleges magyar fordításaira is. Olyan kuriózumokra

is kitér, mint amilyen Emile Durkheim híres művének, *A vallási élet elemi formáinak* egy korai magyar fordítása. A neves francia szerző könyvének első kiadása tudniillik 1912-ben jelent meg Párizsban, ám ezt megelőzően egy részlete magyarul már 1909-ben megjelent a *Huszedik Század* című folyóiratban (a könyv teljes magyar fordítása viszont csak 2003-ban látott napvilágot a L'Harmattan Kiadó gondozásában).

A könyv olvasása közben állandóan azt keresi az ember, mi benne az a trükk, rafinéria, amely minduntalan arra készíti az olvasót, hogy egy-egy új ismeret elolvasása után/közben fel-felugorjon karosszékéből, s más könyvekben további részleteknek járjon utána, illetve – hitetlen Tamásként – bizonyos közléseket ellenőrizzen. Konrád György valahol annak az óhajának ad hangot, hogy egyszer megírni azt a könyvet, amely után már nem kell több könyvet írni. Nos, Voigt az ellenkező (ha úgy tetszik) véglet: más könyvek meglétére, ily mértékű ismeretére rendkívül kevés szerző számít, apellál. Mindez talán több évtizedes pedagógiai tevékenységének a lenyomata. Bár ez sem ilyen egyértelmű. Igazi „mélyvíz” ez a könyv, hiszen – ahogy arra fentebb már utaltam – eredetileg az elsőéves néprajz szakosokat „dobta bele” a tanár úr, az ő számukra hangzott el a második szemeszterben. Vajon mennyit érthettek meg belőle az inkább még csak rémülten tájékozódó és értetlenül pislogó „kiselsősök”? Mennyire tudnak tájékozódni a számukra nyilvánvalóan idegen nevek, irodalmi hivatkozások színes kavalkádjában? A nevezetes szemináriumok egyik hallgatója mesélte, hogy a tanár úr minden egyes órára könyvekkel súlyosan megrakott táskával jelent meg. A körbeadott mutatónyelű táskával azonban „csupán” német, angol, francia, ritkábban orosz nyelvű műveket sorolt – a visszaemlékező megfogalmazása szerint – „irgalomból”. A könyvváltozatban viszont már nem „kíméli” az olvasót: az előbbieket mellett többek között észt, finn, latin, norvég, olasz és svéd szakmunkákra is hivatkozik. Nyilvánvaló, hogy (rajta kívül) nincsen ember (pláne nem az elsőéves hallgatók között!), aki mindezt olvasni és értelmezni is tudná. Amennyiben azonban a „több dolgok van-

nak földön és égen, Horatio, mintsem bölcselemetek álmodni képes” felismeréséig és megértéséig elsegítette őket, akkor már elérte a célját. A magyar (sőt: európai!) glóbuszszemlélettől mindenképpen segít elszakadni, hiszen a világ (alapvetően vallási) sokszínűségét, sokrétegűségét kézzel foghatóbban nehéz lenne prezentálni. Ennek a „több dolgok vannak”-érzésnek az erősítését (és persze a továbbkutatást) segíti a kötethez csatolt gazdag irodalomjegyzék. Az ide felvett könyvészeti adatokat a használhatóság kedvéért tematikailag is tagolta a szerző: először a különféle (elsősorban nemzetközi) bibliográfiák, majd a – nemzetközi és magyar nyelvű – (szak)lexikonok, továbbá a kézikönyvek (ezeken belül külön csoportban a nemzetközi vallástudományi kiadványok, a magyarra fordított szakmunkák, illetve a magyar szakmunkák) jegyzékét kínálja a további olvasásra felingerelt érdeklődőknek. Voigt Vilmos és a 2004-es(!) megjelenésű könyve naprakész tájékozottságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a hivatkozott irodalomjegyzékben kettő 2005-ös jelzésű publikációt is föl tudott venni.

S végezetül még valami egyedülálló e könyvben. Nem talákoztam még szerzővel, pláne nagy tudású professzorral nem, aki (voltaképpen diákjainak szánt) munkája vége felé ilyen mondatokat írt volna le: „kérem minden olvasótól, az általuk észlelt hibákra és jobbítási javaslataikra hívják fel figyelmemet! A következetlenségeket, a hiányzó apró adatokat, a félreérthető vagy érthetetlen mondatokat jelöljék meg! Ha az irodalmi hivatkozásban valamit nem pontosan írtam, ha esetleg nem említettem fontos, hozzáférhető további munkákat – kérem, közöljék velem! Ez a munka ugyanis praktikus célból, a tanulás elősegítésére született. Várom a (remélhetőleg nem csak bíráló) megjegyzéseket. Tanuljunk együtt!” Voigt nemcsak tanít, de nevel is. Fenti mondataival, személyes példájával szerénységre és a szerzett tudással való soha meg nem elégedettségre...

Liszka József